ABDULLA ORIPOV SHE'RIYATIDA ISLOMIY RUHIYAT VA FALSAFIY-TAFAKKUR MASALASI

Safarova Kumush
Omonova Dilafro'z
Abdullayeva Gulsanam
Ahmetova Malikabonu
O'zMPU talabalari.

https://doi.org/10.5281/zenodo.24373155

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O'zbekiston Qahramoni, xalq shoiri Abdulla Oripov lirikasidagi islomiy ruhiyat, diniy-falsafiy tafakkur va ilohiy hikmatlar masalasi tadqiq etilgan.*

Shoir ijodida Xoliq va mahluq munosabatlari, Qur'oni Karim oyatlari mazmunining lirik talqini, vijdon va tavba tushunchalarining ma'naviy-axloqiy asoslari hamda ilm va e'tiqod uyg'unligi ilmiy-falsafiy jihatdan ochib berilgan.

Kalit so'zlar: *Abdulla Oripov, lirika, islomiy ruhiyat, falsafiy tafakkur, Qur'on oyatlari, vijdon, e'tiqod.*

Аннотация. *В данной статье исследуется вопрос исламской духовности, религиозно-философского мышления и божественной мудрости в лирике Героя Узбекистана, народного поэта Абдуллы Арипова. В творчестве поэта научно-философски раскрыты отношения между Творцом и творением, лирическая интерпретация смыслов аятов Священного Корана, духовно-нравственные основы понятий совести и покаяния, а также гармония науки и веры.*

Ключевые слова: *Абдулла Арипов, лирика, исламская духовность, философское мышление, аяты Корана, совесть, вера.*

Abstract. *This article examines the issue of Islamic spirituality, religious-philosophical thinking, and divine wisdom in the lyrics of the Hero of Uzbekistan, People's Poet Abdulla Aripov.*

The study scientifically and philosophically reveals the relationship between the Creator and creation, the lyrical interpretation of Quranic verses, the spiritual and moral foundations of conscience and repentance, as well as the harmony between knowledge and faith in the poet's work.

Keywords: *Abdulla Aripov, lyrics, Islamic spirituality, philosophical thinking, Quranic verses, conscience, faith.*

O'zbek adabiyoti tarixida o'zining teran falsafiy mazmuni, aql va idrokka tayanadigan mushohadali xarakteri bilan alohida o'rin tutgan Abdulla Oripov ijodi milliy she'riyatimizning yuksak cho'qqilaridan biridir. Shoir lirikasida islomiy ruhiyat, diniy-falsafiy tafakkur, Qur'oni Karim mazmunlari va ilohiy hikmatlar masalasi ijodkor dunyoqarashining asosiy qatlamini tashkil qiladi. Sovet mafkurasining qat'iy ateistik muhiti hukmron bo'lgan davrda ijod boshlagan Abdulla Oripov she'riyatida islomiy qadriyatlar, ilohiy adolat, ixlos va e'tiqod masalalari ochiq-oshkora emas, balki chuqur ramzlar, falsafiy metaforalar va umuminsoniy g'oyalar vositasida ifodalandi.

Mustaqillik yillariga kelib esa bu mavzu yanada kengayib, ochiq-oydin diniy-falsafiy talqin kasb etdi va xalqimizning ma'naviy xotirasini tiklashda muhim ahamiyat kasb etdi.

Shoirning dunyoqarashi va ijodiy laboratoriyasida muqaddas Islom manbalari, xususan, Qur'oni Karim suralari va oyatlarining mazmuni markaziy o'rin tutadi. Abdulla Oripov ilohiy kalomni shunchaki ko'chirmaydi, balki uni zamonaviy inson tafakkuridan o'tkazib, chuqur lirik mushohadaga aylantiradi. O'lim va hayot, oxirat, abadiyat mavzulari ko'p hollarda Qur'oni Karim suralarining ruhi bilan sug'orilgan bo'lib, insonning bu foniydagi o'tkinchi umri, Yaratganning cheksiz qudrati va insonning ojizligi ilohiy tafakkur nuqtai nazaridan baholanadi. Lirik qahramon taqdir sinovlari qarshisida ojiz qolganda yoki hayotdagi sinovlardan qiynalganda Yaratganga yuzlanadi, sabr va shukrona g'oyalarini ilgari suradi.

Islomiy e'tiqodning asosiy o'qi bo'lgan Bandalik va Xoliqlik munosabati Abdulla Oripov lirikasida insonning o'zligini tanishi, vijdon va ma'suliyat tarozisida tortilishi orqali ochib beriladi. Shoir uchun vijdon tushunchasi ilohiy adolatning qalbimizdagi ko'rinishidir. Inson yolg'iz qolganda ham, hamma narsadan yashirinish mumkin bo'lgan holatlarda ham Oliy Zotning nazari uning ustida ekanligini his qilishi shart. Bu holat lirik qahramonni haromdan, pastkashlikdan va adashishdan saqlab turuvchi ma'naviy qalqondir. Shuningdek, insonning xato qilishga moyilligi va xatoni anglab yetgach tavba qilish, Yaratganga iltijo etish jarayoni shoir she'rlarida o'ta nafis psixologik va islomiy ruhiyat bilan tasvirlanadi.

Sovet davrida xalqimizning asriy diniy an'analari va islomiy merosi cheklab qo'yilgan paytda, Abdulla Oripov o'z she'rlari orqali xalqning milliy-diniy xotirasini uyg'otishga intildi.

Shoir haj safarlaridan olgan taassurotlari, Sharqning muqaddas maskanlari, tariximizdagi buyuk mutafakkirlar va avliyolarning hayot yo'lini yoritishda islomiy tafakkurga tayandi. Islom madaniyati o'zbek xalqining qon-qoniga singib ketganini, uni bu ildizdan judo qilib bo'lmasligini shoir o'zining o'tkir publitsistik va lirik misralarida isbotlab berdi.

Islom dinida ilm olishga, tafakkur qilishga, koinotni kuzatib Yaratganning qudratini tan olishga alohida urg'u beriladi. Abdulla Oripov lirikasida ham aql va e'tiqod bir-birini inkor etmaydi, balki o'zaro to'ldiradi. Shoir osmonlar, yulduzlar, tabiat hodisalari haqida mushohada yuritar ekan, bu benihoya tartib tasodif emasligi, uning ortida ulug' Ilohiy Aql turganini tan oladi.

Uning ilmga intilgan va borliq sirlarini ochishga urinayotgan zamonaviy insoni har bir kashfiyotida Yaratganning buyukligini ko'radi va bu holat asarlarning falsafiy salmog'ini yanada oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, Abdulla Oripov she'riyatidagi islomiy ruhiyat va tafakkur — bu quruq dogmatizm yoki shiorbozlik emas, balki yurakdan chiqqan, dard bilan sug'orilgan yuksak e'tiqodiy va falsafiy qarashdir. Shoir islomiy qadriyatlarni umuminsoniy g'oyalar bilan uyg'unlashtirgan holda, insonni halollikka, ma'naviy poklanishga, ezgulikka va ilohiy hikmatni anglashga da'vat etdi. Bu esa uning ijodini zamonlar o'shaversada o'z qadr-qimmatini yo'qotmaydigan abadiy ma'naviy xazinaga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oripov A. Asarlar. 1–4-jildlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2001.
2. Karimov N. Abdulla Oripov. – Toshkent: O'zbekiston, 2001.
3. Yo'ldoshev Q. Yoniq so'z. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006.
4. Rasulov A. Abdulla Oripov lirikasi. – Toshkent: Fan, 1990.